

Pohjanmaan hyvinvointialueen pohjoisen alueen ympärivuorokautinen palveluasuminen 2025–2026

Aluehallitus 16.09.2024 § 186

4482/00.01.02.01/2024

Valmistelija Vähäkangas Pia
Pellfolk Tony
Koskela Marketta
Björkqvist Monika
Lisätietoja: puhelinnumero: 06 218 1111 (vaihde), etunimi.sukunimi@ovph.fi

Taustaa

Ympärivuorokautinen palveluasuminen on (SHL 21c §) asumista hoivakodissa, palvelukodissa tai vastaavassa asumisyksikössä, jossa henkilöllä on asunto ja jossa hän saa asumisyksikön henkilöstöltä viipymättä ja vuorokaudenajasta riippumatta hoitoa ja huolenpitoa myös äkilliseen tarpeeseensa. Kohderyhmänä ovat henkilöt, jotka tarvitsevat päivittäin vuorokaudenajasta riippumatta jatkuvaa hoitoa ja huolenpitoa tai vaativaa ammatillista hoitoa, jonka järjestäminen kotihoitona, omaishoitona, perhehoitona tai muulla tavalla ei ole mahdollista tai asiakkaan edun mukaista. Ympärivuorokautista palveluasumista järjestetään pitkäaikaisesti tai lyhytaikaisesti. Se voi olla tilapäistä tai säännöllisesti toistuvaa. Pohjanmaan hyvinvointialueella on tällä hetkellä (1.8.2024) 1855 ympärivuorokautista palveluasumispaikkaa. Näissä asukkaat asuvat pitkäaikaisesti. Käyttöaste vaihtelee 89,7 %:n ja 102,5 %:n välillä. Lyhytaikaista ympärivuorokautista palveluasumista (=intervallihoido) järjestetään alueella seitsemässä yksikössä. Tätä varten on varattu yhteensä 106 paikkaa.

Pohjanmaan hyvinvointialueen tavoitteena 2025 on se, että 93 % 75 vuotta täyttäneistä asuu kotona. Vaikka Pohjanmaalla on kansalliseen tasoon verrattuna terveempi väestö, käyttävät ikäihmiset enemmän palveluita kuin vastaava ikäryhmä valtakunnallisesti ja harvempi 75 vuotta täyttänyt asuu kotona (2023: Pohjanmaa 91,8 % versus koko Suomi 93 %). Jotta yhä useampi voi asua kotona, on lisätty ennaltaehkäiseviä ja kotona asumista edistäviä palveluita, kuten kotikuntoutusta, kotisairaaloimintaa ja päivystyksen liikkuvan sairaanhoitajan palveluja. Intervallihoidon käyttäjäkuntaa on laajennettu. Yhteisöllisen asumisen suunnitelmat etenevät myös.

Ikäihmisten palvelutuotantoa voidaan tarkastella peittävytenä. Sotkanet.fi kuvaa ympärivuorokautisen palveluasumisen peittävyttä laskemalla 75 vuotta täyttäneiden henkilöiden osuutta ja määrää tietyssä poikkileikkausajankohtana (31.12. 2023). Tämän laskelman mukaan Pohjanmaan hyvinvointialueen ympärivuorokautisen palveluasumisen peittävyys on 7,5 % (1601 henkilöä). Kansallinen vertailulukku on 6,4 %. Hyvinvointialueiden välisissä vuoropuheluissa käytetään ympärivuorokautisen palveluasumisen peittävyyslaskelmissa paikkamääriä, jolloin peittävyysluku on suhteessa korkeampi, koska oletuksena on 100 %:n käyttöaste. Myös tässä vertailussa Pohjanmaan hyvinvointialueen peittävyysluku 8,7 % on hyvinvointialueiden korkeimmasta päästä (vrt. kansallinen keskiarvo 6 %). Hyvinvointialueet ovat pääosin asettaneet ympärivuorokautisen palveluasumisen paikkamäärien peittävyystavoitteiksi 5,8 - 6 %.

Asumispalveluissa tehtävät rakennemuutokset ja paikkamäärien vähentäminen kansalliselle tasolle ovat tärkeimmät Pohjanmaan hyvinvointialueen palveluita tarkasteltaessa ja jotta toimintaa voidaan suunnata tulevaisuus- ja sopeuttamisohjelman linjausten mukaisesti. Yhden oman ympärivuorokautisen noin 20-paikkaisen palveluasumisyksikön vuositason nettokustannukset (budjetin 2024 mukaan) sijoittuvat 1,3-1,8 miljoonan välille. Yt-neuvottelut, jotka ovat parasta aikaa käynnissä, päättyvät 13.9.2024.

Ehdotus

Koska Pohjanmaan hyvinvointialueella on terveempi väestö, ehdotetaan, että Pohjanmaan hyvinvointialue asettaa asumisen peittävyystavoitteet vähintään samalle tasolle kuin kansalliset keskiarvot. Paikkamäärien vähentäminen koskee sekä omaa että yksityistä palvelutuotantoa. Ympäri vuorokautisen palveluasumisen paikkamäärien vähentämiseen liittyvä muutosprosessi toteutetaan vaiheittain. **Muutos on osa Tulevaisuus- ja sopeuttamisohjelmaa 2025–2026 ja se aloitetaan 1.1.2025.** Koska muutosprosessi etenee hitaasti, ehdotetaan vaiheittaista paikkamäärien vähentämistä, jonka avulla saavutetaan noin 7 %:n paikkapeittävyystaso vuoden 2026 lopussa. **Kyseinen 7 %:n paikkapeittävyys on linjassa valtuuston hyväksymän (11.3.2024 §8) kotona asumista koskevan tavoitteen kanssa** (93 % 75 vuotta täytteistä asuu kotona 2025).

Paikkamäärien vähentäminen toteutetaan asiakaslähtöisesti. Paikkamäärien vähentäminen toteutetaan siten, että henkilö, jolle on myönnetty paikka, ei jää ilman palveluasumispaikkaa. Muutoksen läpivienti etenee hitaasti, koska asukkaiden keskimääräinen hoitoaika ympärivuorokautisessa palveluasumisessa on yli kaksi vuotta. Muutos etenee myös eriaikaisesti eri yksiköissä.

Ympäri vuorokautisen palveluasumisen jonot 2023–2024						
	Henkilöitä jonossa			Jonotusaika kuukausina, vaihteluvälit		
	Tammi-kesäkuu		Heinä-elokuu	Tammi-kesäkuu		Heinä-elokuu
Alueet	2023	2024	2024	2023	2024	2024
Pohjoinen	35	21	24	1,4–3,3	0,6–1,7	0–2,1
Keskinen	97	81	66	1,7–2,5	0,9–2,5	0,2–2,4
Eteläinen	34	51	28	0–3,3	0,4–6,3	0–6,1

Pohjanmaan hyvinvointialueen pohjoisen alueen ympärivuorokautinen palveluasuminen ja toimenpiteet

Vuosia 2025–2026 koskevan taulukon muutosehdotuksena on, että omia ympärivuorokautisen palveluasumisen paikkoja vähennetään noin 21. Loput palveluasumispaikkojen vähennykset suunnitellaan toteutettavan vähentämällä ympärivuorokautisen palveluasumisen ostopalveluita. Alueella yli puolet asumispalvelutuotannosta on ostopalvelua.

Pohjoisella alueella suunnitellaan lisäävän yhteisöllisen asumisen asuntoja ns. hybridikonseptillä. Näiden avulla pyritään vastaamaan tarkoituksenmukaisemmin ikäihmisten asumisen tarpeisiin ja siten vähentämään pitkällä aikavälillä ympärivuorokautisen palveluasumisen tarvetta ja kohdentamaan henkilöstöresurssit tehokkaasti.

Ikäihmisten ympärivuorokautinen palveluasuminen 2025–2026- ehdotetut toimenpiteet		
Alueet	Nykyinen paikkatilanne 1.8.2024 (omat ja osto)	Paikkamäärien vähentäminen 2025–2026
Pohjoinen: <i>Kruunupyö</i> <i>Pietarsaari</i> <i>Luoto</i> <i>Pedersöre</i> <i>Uusikaarlepyy</i>	Asumispaikkoja 549 (omat 271, osto 278) Paikkapeittävyys on 9,1 %	120 paikan vähentämistarve, jos paikkapeittävyys on 6 % vuonna 2030 2025-2026: vähenee 84 paikkaa (21 omaa ja 63 ostopaikkaa) 2027: vähenemistarve 36 paikkaa
Koko Pohjanmaan alue	1855 paikkaa, peittävyys 8,5 %	2025–2026: vähenee 235 paikkaa, jolloin paikkapeittävyys on 7 % vuonna 2026 2027: vähentämistarve on 81 paikkaa

Vaikutusten arviointi – yleinen taso

Kaksikymmentäpaikkaisen ympärivuorokautisen palveluasumisyksikön nettokustannukset (budjetti 2024) ovat vuositasolla keskimäärin noin 1,46 miljoonaa. Kustannuksiin vaikuttavat mm. henkilöstömitoitus, yksikön koko, käyttöaste, logistiikka, vuokratkustannukset ja yksikön sijoittuminen esimerkiksi osana isompaa palvelukokonaisuutta. Henkilöstön saatavuudella on vaikutusta siihen, kuinka optimaalisesti paikat ovat käytössä.

RAI-tiedon perusteella (1.8.2024) voidaan todeta, että asiakkaiden hoitoisuus on Pohjanmaan hyvinvointialueella edelleenkin hieman alhaisempi verrattuna kansalliseen keskiarvoon erityisesti keskisen ja eteläisen alueella. Pohjoisella alueella asiakasrakenteen hoitoisuustaso vastaa kansallista keskitasoa. Kevyempi hoitoisuus vaikuttaa siihen, että asiakkaiden vaihtuvuus ympärivuorokautisessa asumispalvelussa on hitaampaa.

Ympärivuorokautisen palveluasumisen paikkamäärien vähentäminen edellyttää ikäihmisten palveluketjujen ja -prosessien edelleen tehostamista. Kotihoidon saatavuudella ja vaikuttavuudella on merkitystä kotona asumisen edistämässä.

Riskit

Ympärivuorokautisen palveluasumisen riskejä voidaan tarkastella asiakkaan, asiakas- ja potilasturvallisuuden, palveluihin ohjautumisen, palvelutuotannon ja kiinteistöön liittyvien riskitekijöiden kannalta. Paikkamäärien vähentämiseen liittyvät keskustelut voivat lisätä ikäihmisten kokemaa turvattomuuden tunnetta. Välittömänä riskinä voidaan nähdä palveluja odottavien määrän lisääntyminen. Vaikka paikkamääriä on vuosina 2023–2024 vähennetty, näyttää kuitenkin siltä, että jonottavien määrä on vähentynyt. Hyvinvointialue on viime vuosina panostanut niiden ennaltaehkäisevien palveluiden lisäämiseen, joilla voidaan tukea turvallista kotona asumista.

Yksiköiden sulkeminen edellyttää muutoksia palveluihin ohjautumisen prosesseissa, monialaisessa toiminnassa ja yhteistyökuvioissa. Riskinä voi olla se, että palveluihin ohjautumisen toimintamallit pysyvät ennallaan. Koska ikäihmiset käyttävät sekä terveydenhuollon että sosiaalihuollon palveluita, on yksilöllinen ja tavoitteellinen sekä kuntoutumista edistävä hoito-/palvelusuunnitelma keskiössä, kun ennaltaehkäistään ohjautumista raskaampiin palveluihin. Asiakas- ja potilasturvallisuuden näkökulmasta on tärkeää, että kuntoutumista edistävä toimintamalli juurrutetaan kaikkiin ikäihmisten palveluja tuottaviin yksiköihin, jotta vältetään siitä, että henkilön toimintakyky heikkenee liikkumattomuuden seurauksena. Aktivoivan toimintamallin käyttöönotto palveluissa on eräs hyvinvointialueen kehittämishankkeista tällä hetkellä.

Ympäri vuorokautisen palveluasumisen kiinteistökannan kunto vaihtelee alueella. Haasteena on osaltaan kiinteistöjen laitosmainen rakenne. Pohjanmaan alueella on myös pieniä yksiköitä, joiden henkilöstömitoitus on korkeampi johtuen siitä, että pienellekin asukasmäärälle tarvitaan jokaiseen työvuoroon riittävä henkilöstömäärä. Erityisesti yövuorot voivat olla haasteellisia.

Vaikutusten arviointi – pohjoinen alue

Pohjoisella alueella siirtyminen ympärivuorokautisesta palveluasumisesta kotiin vietävään hoitoon ja palveluun ja yhteisölliseen asumiseen arvioidaan realistiseksi muiden hyvinvointialueiden peittävyystasoon verrattuna. Riskinä on, että muutoksen toteutusaikana lisääntyy tilapäisesti niiden asiakkaiden määrä, joille on myönnetty asumispaikka, mutta jotka eivät ole vielä saaneet sitä. Koska ympärivuorokautisen palveluasumisen keskimääräinen asumisaika on yli 2 vuotta, ei muutosta voida toteuttaa kovin lyhyessä ajassa. Pohjoisen alueen ympärivuorokautisen palveluasumisen asukkaiden hoitoisuustaso on kansallista keskitasoa, jolloin todennäköisesti asukkaiden vaihtuvuus ei ole keskivertoa hitaampaa. On tärkeää, että nykyisissä palveluasumispaikoissa asuville asiakkaille taataan vastaava asumispaikka. Ehdotettu muutos täytyy toteuttaa dynaamisesti ja hallitusti hoito- ja palveluketjun kuormittumisen välttämiseksi.

Hyvinvointialuejohtaja Kinnunen Marina

ehdottaa, että hallitus tutustuu seuraaviin Pohjanmaan hyvinvointialueen pohjoista aluetta koskeviin muutosehdotuksiin:

- vähennetään 84 ympärivuorokautista asumispalvelupaikkaa vuosina 2025–2026, jolloin noin 7 %:n paikkapeittävyystaso saavutetaan vuoteen 2026 loppuun mennessä osana Tulevaisuus- ja sopeuttamisohjelman toimeenpanoa

- 84:n paikkamäärän vähentämiseksi suljetaan pohjoisella alueella yksi ympärivuorokautista palveluasumista tuottava yksikkö. Yksikön nimi ilmoitetaan kun yt-neuvottelut ovat päättyneet.

- vähennetään ostopalvelupaikkojen käyttöä 63:lla paikalla vuosina 2025-2026

ehdottaa, että aluehallitus ennen lopullista päätöstä pyytää pohjoisen alueen kunnilta lausunnot ja toteuttaa väestölle suunnatun kyselyn alueen palveluverkkomuutoksista osana Tulevaisuus- ja sopeuttamisohjelmaa 2025–2026.

Päätös:

Esittelijä muutti päätösehdotuksensa kohtia 2 ja 3 seuraavasti:

- 84:n paikkamäärän vähentämiseksi suljetaan pohjoisella alueella yksi ympärivuorokautista palveluasumista tuottava yksikkö. Suljettavaksi yksiköksi pohjoisella alueella ehdotetaan Purmohemmet-yksikköä, jossa on 21 paikkaa. Lisäksi vähennetään ostopalvelupaikkojen käyttöä 63:lla paikalla vuosina 2025-2026.

Keskustelun aikana tehtiin seuraavat ehdotukset:

Jäsen Mervi Rantala ehdotti, että asiaa täydennetään tilastoilla siitä, miten 80-vuotiaiden lukumäärä hyvinvointialueella muuttuu vuosina 2025–2030, ennen kuin asia lähetetään lausuntokierrokselle. Peter Sjökvist kannatti ehdotusta, minkä jälkeen hallitus hyväksyi ehdotuksen yksimielisesti.

Jäsen David Pettersson ehdotti, että palveluasumispaikkojen määrän vähentäminen ei tapahdu nopeammin kuin yhteisöllisen asumisen paikkojen lisääminen. Ehdotus ei saanut kannatusta, joten se raukesi.

Jäsen Hans-Erik Lindqvist ehdotti tämän jälkeen seuraavaa lisäystä päätökseen: "Hallitus painottaa, että yhteisöllisen asumisen paikkoja on tärkeää lisätä mahdollisimman pian, jotta ympärivuorokautisen asumispalvelun vähentäminen voidaan toteuttaa hallitusti." Jäsenet Rainer Bystedt ja Peter Sjökvist kannattivat ehdotusta, minkä jälkeen aluehallitus hyväksyi ehdotuksen.

Aluehallitus hyväksyi myös esittelijän korjatun päätösehdotuksen.

Teknisenä korjauksena valmistelusta poistettiin seuraavat tekstit ennen tulevia käsittelyvaiheita: "Ympärivuorokautisen palveluasumisen pitkän aikavälin peittävyystaso ehdotetaan asetettavaksi 6 %:iin vuoteen 2030, jotta kansallinen tavoitetaso saavutetaan. Ehdotetulla peittävyysasteella (6 %) tulisi vähentää noin 316 paikkaa, jolloin käytössä olisi 1537 ympärivuorokautista palveluasumispaikkaa vuonna 2030." sekä "Jotta 6%:n paikkapeittävyys saavutetaan vuonna 2030, on tärkeää jatkaa paikkamäärien vähentämistä 2027."

Jakelu